VĚSTNÍK

KRÁLOVSKÉ

ČESKÉ SPOLEČNOSTI NÁUK

TŘÍDA MATHEMATICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ

ROČNÍK 1902.

OBSAHUJE 60 ROZPRAV S PODOBIZNOU, 26 TABULKAMI A 95 OBRAZCI V TEXTU.

V PRAZE 1903.

NÁKLADEM KRÁLOVSKÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI NÁUK.

V KOMMISSI U FR. ŘIVNÁČE.

Digitized by Google

SITZUNGSBERICHTE

DER KÖNIGL. BÖHMISCHEN

GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN.

MATHEMATISCH-NATURWISSENSCHAFTLICHE CLASSE.

JAHRGANG 1902.

ENTHÄLT 60 AUFSÄTZE MIT EINEM PORTRAIT, 26 TAFELN UND 95 TEXTFIGUREN.

PRAG 1903.

VERLAG DER KÖNIGL. BÖHM. GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN.

IN COMMISSION BEI FR. ŘIVNÁČ.

Digitized by Google

XV.

Pásmo III. křidového útvaru v Pojizeří.

Sepsal **Čeněk Zahálka.**

Předloženo v sezení 21. února 1902.

V Pojizeří přístupno je pásmo III., tak jako pásmo I. a II., pouze v úzkém pruhu od Bohdánkova u Českého Dubu přes Hodkovice, Friedštein, Vranov, ku Koberovu, k Vesci, Lochtuši atd. Po celé této cestě přikládá se pásmo III. rovnoběžně ku pásmu II. jako pásmo nejblíže mladší. Vrstvy jeho spadají ku jižní straně známého pískovcového hřbetu, jenž lemuje břeh bývalého moře křidového na úpatí zdejších Jizerských hor a Krkonoš (obr. 1., 2., 4., 5.). Měkké vrstvy jeho velmi snadno zvětrávají a se splakují, což má za následek, že pískovcový hřeben Maloskalský a Suchoskalský tím ostřeji vystupuje z povrchu. Kde je trojice pásem I., II. a III. překocena, tam spadá pásmo III. pod pásmo II., jako to je od Friedšteina až ku Koberovu (obr. 2., 4., 5.). Kde jsou však vrstvy jen příkře zdviženy, jako od Friedšteina k Bohdánkovu neb od Koberova až za Kozákov, tam pásmo III. leží přirozeně na pásmu II.

Písek splakující se s hřebenu pískovcového na jižní úpatí jeho, zahaluje nám pásmo III. tak, že jen zřídka kdy bývá odkryto. R. 1901. při stavbě nového domu ve Vranově bylo odkryto blízko pod Pantheonem. Vrstvy jeho byly deskovité měkké slíny barvy tmavošedé. Na povrchu byly šedé neb zažloutlé rozpadlé. Glaukonit mají mikroskopický. Zvětrá-li glaukonit, zbarvuje se slín z počátku do šeda, později do žluta. Také mezi Koberovem a Peklovsí často vrstvy pásma III. odkryty bývají a někdy i pevnější vápnitější vrstvičku chovají. Rozdíl petrografický mezi tímto slínem a slínem pásma III. u Všetat není. Ze sporých stop, jež odkryté jsem nalezl, zdá se, že

Digitized by Google

petrografické poměry všech vrstev pásma III. budou celkem stejné jako v okolí Neratovic, Všetat a Přívor.

Pro špatnou přístupnosť vrstev těžko je mocnosť pásma III. stanoviti. Myslím, že je pravděpodobno souditi, že pod 50 *m* mocnosť jeho neklesá.

Ze skamenělin vzácný Inoceramus labiatus se objevuje.

Pásmo III., které je totožno s Fričovými Semickými slíny u Semic, určuje Krejčí [1]) jako Bělohorské vrstvy se šedými slínitými opukami a s hojným Inoceramus labiatus.

Z Fričových [2]) Bělohorských vrstev v krajině od Roveňska až do Hodkovic, náleží k našemu pásmu slíny, ležící na Korycanských vrstvách (pásmo II.) pod Kozákovem u Loktuše, v nichž konstatoval Frič:

Ostrea Hippopodium.
Rhynchonella plicatilis.
Stellaster Coombii.
Amorphospongia rugosa.
Ventriculites radiatus.
Foraminifery.

Rovněž sem patří Fričovo [3]) nalezisko u Hodkovic, kde na sever od železniční stanice přikládají se Semické slíny (pásmo III.) k silně vyzdviženým Korycanským pískovcům (pásmo II.) Obsahují dle Friče:

Rybí šupiny.
Pecten Nilsoni.
Inoceramus mladý.

Fričovy obrazy profilů č. 10. a 11. a Krejčího obr. 659. a 662. (v Geologii) postrádají dislokační rozsedliny, která spadá v údolní rýhu těchto profilů. Na profilu obr. 20, rozsedlinu tuto již Frič správně rejsuje [4]) a naše pásmo III. označuje jakožto: „Malý zbytek Bělohorských vrstev (stupeň Dřínovských koulí s druhem Terebratulina rigida).“

Obraťme se nyní ku pásmu III. jižně od Pojizeří. V profilu od Ouval ku Přerovu (viz pásmo I. obr. 3.), jejž jsme sledovali při pásmu I. a II., rozšířeno je pásmo III. od Chudomelova mlýna přes Mochov do Starého Přerova až skorem do polovice Přerovského vrchu.

[1]) Studie o útvaru křidovém, str. 128.
[2]) Bělohorské a Malnické vrstvy, str. 44., obr. 10.
[3]) Tamtéž str. 45., obr. 11.
[4]) Březenské vrstvy, str. 36.

Digitized by Google

U Chudomelova mlýna spočívá na pásmu II. V břehu silnice shledáváme, že nejnižší vrstvy jeho jsou šedé, na povrchu zažloutlé, měkké slíny s pevnější tu a tam lavicí vápnitějšího slínu, který dál od povrchu odkryt jsa, je modravý. Tak jest v první mírné vypuklině v terrainu (obr. 3.). Vystupujeme-li k Mochovu, shledáme v břehu silnice měkké v bílou půdu rozpadlé slíny. Odkryjem-li tyto dále od povrchu, nalezneme rozpadlé slíny v tenké desky bělavé se šedými skvrnami a postoupíme-li ještě dále od povrchu, dojdeme na měkké slíny v původní barvě modravé. Tak jest v druhé vypuklině terrainové, na níž je Mochov rozložen. Tytéž vrstvy, zapadající tak jako vrstvy pásma I. a II., najdeme ve třetí vypuklině mezi Mochovem a Starým Přerovem, kdež sice ve větší míře diluvialním pískem jsou pokryty, ale v jednom bliništi odkryty jsou; konečně za Starým Přerovem vystoupíme na Přerovský vrch, v jehož jižní stráni, „Běliznou" zvané, lze podle vozové cesty asi do polovice vrchu tytéž slíny pásma III. stopovati. Všude jsou slíny ty měkké, šedé, dále od povrchu modravé a snadno se v mastnou jílovitou půdu rozpadávají. Že nadržují vrstvy pásma III. vodu, všude je pozorovati. Pásmo III. v tomto profilu souhlasí úplně s týmž pásmem III., jež jsme sledovati přestali ve svých studiích dřívějších u Všetat a Přívor. Navštívil jsem mnohá místa mezi Všetaty a uvedeným právě profilem u Mochova a Přerova a shledal, že pásmo III. v ničem se na těchto místech neliší, udržujíc vždy tutéž facii. Poukazuji na př. na nalezisko mezi Neratovicemi a Kojeticemi v tamní cihelně (kde jsou některé slíny spodního pásma III. velmi glaukonitické), ve Zloníně, ve Sluhách, Jenšteině a od Toušeně přes Čelákovice až do Mochova, kde všude pásmo III. na pásmu II. spočívá a teprve na Přerovském vrchu, od polovice vrchu počínajíc, pásmem IV. pokryto jest.

U samého Přerovského vrchu zdvihá se druhý kopec, Semický vrch. Má totéž složení vrstev, a pásmo III. rovněž tu sahá do polovice kopce. Jak známo, nazval Frič [5]) tyto slíny našeho pásma III. dle Semic, *Semickými slíny*, a typické tyto vrstvy vytknul jako nejspodnější oddělení svých Bělohorských vrstev. Pásmo III. je tedy úplně téhož stáří co Fričovy Semické slíny v Semicích.

Ačkoliv nejsou ve jmenovaném profilu (obr. 3.) od Chudomelova mlýna až do prostředka Přerovského vrchu všecky vrstvy v jedné stráni obsaženy tak abychom mohli mocnost jejich vyměřiti, přece

[5]) Běloh. a Maln. vrstvy, str. 30., obr. 3

Digitized by Google

lze z profilu odhadnouti mocnosť pásma III. asi na 50 *m*. Pod 50 m mocnosť jeho sahati nebude.

Frič,[6]) jenž pásmo III. na Přerovském a Semickém vrchu důkladnému palaeontologickému studiu podrobil, nalezl:

na Přerovském vrchu:	*na Semickém vrchu:*
Osmeroides Lewesiensis.	Osmeroides Lewesiensis.
Šupiny ryb.	Cyclolepis Agassizii.
	Policipes glaber.
Bairdia subdeltoidea.	Bairdia subdeltoidea.
	Bairdia faba.
	Bairdia modesta.
	Ammonites Austeni juv.
Baculites sp.	Baculites sp.
	Hamites verus.
	Turritella multistriata.
Cerithium subfasciatum.	
Natica Gentii.	
Dentalium medium.	
	Venericardia dubia.
	Isocardia sublunulata.
	Astarte acuta.
	Astarte nana.
	Opis pusilla.
Nucula pectinata.	Nucula semilunaris.
	Leda siliqua.
	Arca echinata.
	Mytilus Neptuni.
	Leguminaria truncatula.
	Modiola capitata.
	Avicula anomala.
Inoceramus sp.	Inoceramus labiatus.
Inoceramus Brongniarti.	
Pholadomya aequivalvis.	
Lima septemcostata.	Lima septemcostata.
Lima elongata.	Lima elongata.
Pecten Nilsoni.	Pecten Nilsoni.
	Pecten curvatus.

[6]) Tamtéž str. 29—33.

Digitized by Google

Pecten pulchellus.	Pecten pulchellus.
Spondylus spinosus.	
Plicatula (cf. aspera)	
Lingula! cf. Rouilliana.	
Cyphosoma (radiatum?)	Cyphosoma sp.
Hemiaster sp.	Hemiaster sp.
	Micraster sp.
	Flabellina rugosa.
Flabellina elliptica.	
	Flabellina Boudiniana.
Frondicularia inversa.	
Frondicularia marginata.	
Frondicularia angusta.	
	Nodosaria annulata.
	Cristellaria ovalis.
	Cristellaria rotulata.

Ze zkamenělin zde se vyskytujících je nápadný Pecten pulchellus. Tento býval obecnou zkamenělinou ve *slinité facii* pásma V. v okolí Řipu a vzácným v pásmu VI. Nyní však shledáváme, že žil v okolí Přerova již za doby pásma III. (ba i pásma IV.), kteréžto pásmo je rovněž *slinité* a petrograficky pásmu V. u Řipu podobné. Opět tu stvrzena námi již několikráte dokázaná zkušenost, že jeden a týž druh zkamenělý objevovati se může nápadně v různých pásmech, jsou-li petrografické poměry pásem těch podobné. Pecten pulchellus za svého žití vyhledával takové okresy mořské, kde usazovaly se slinité horniny,[7]) zvláště jaké bývají v pásmu III. a V. Z toho lze ale také souditi, s jakou opatrností dlužno posuzovati stáří pásem útvaru křídového pouze dle palaeontologických poměrů. Sám Frič[8]) již na to poukázal, že se vyskytují v Semických slínech (pás. III.) mnohé druhy, které v Březenských vrstvách (pás. IX.) známy jsou.

Krejčí[9]) určuje naše pásmo III. ve vytknutém profilu, tak jako v krajině západně odtud ležící, co Bělohorské vrstvy (ovšem i s vrstvami našeho pásma IV.).

[7]) V písčitějších vrstvách je vzácností.
[8]) Bělohorské vrstvy str. 10.
[9]) Studie, str. 86., obr. 22.

Digitized by Google

Digitized by Google